

JURISPRUDENCE

УДК: 343.98

Никифорчук Дмитро Йосипович*доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ***Єрмолаєв Ігор Володимирович***здобувач вищої освіти 3-ого курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції**Дніпровського державного університету внутрішніх справ*<https://doi.org/10.5281/zenodo.13337615>**ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ТА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН****Nykyforchuk Dmytro Yosypovych***Doctor of Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Professor of the Department of Operational and Investigative Activities of the National Academy of Internal Affairs***Yermolaev Ihor Volodymyrovych***3rd year graduate of the Educational and Scientific Institute of Law and Training of Specialists for National Police Units**Dnipro State University of Internal Affairs***REGARDING THE FEATURES OF THE LEGAL REGULATION OF OPERATIONAL AND SEARCH MEASURES ACCORDING TO NATIONAL AND FOREIGN LEGISLATION REGARDING THE FEATURES OF THE LEGAL REGULATION OF OPERATIONAL AND SEARCH MEASURES ACCORDING TO NATIONAL AND FOREIGN LEGISLATION****Анотація.**

В статті розглянуто особливості нормативно-правової регламентації здійснення оперативно-розшукових заходів уповноваженими органами провідних країн, зокрема, Великої Британії, США, Франції та ін. Здійснено порівняння законодавчої бази оперативно-розшукової діяльності відповідних країн та України. Враховуючи зарубіжний досвід надано відповідні пропозиції щодо внесення змін до кримінально-процесуального законодавства України та оперативно-розшукової діяльності.

Abstract.

The article examines the peculiarities of the regulatory and legal regulation of the implementation of operative and investigative measures by the authorized bodies of leading countries, in particular, Great Britain, the USA, France, etc. A comparison of the legislative framework of operative and investigative activities of the respective countries and Ukraine was made. Taking into account the foreign experience, relevant proposals were made regarding the introduction of changes to the criminal procedural legislation of Ukraine and operative and investigative activities..

Ключові слова: оперативно-розшукова діяльність, оперативно-розшукові заходи, негласні слідчі (розшукові) дії, правоохоронні органи, злочини, спецслужби, поліція.

Key words: operational-investigative activity, operational-investigative measures, undercover investigative (investigative) actions, law enforcement agencies, crimes, special services, police.

Постановка проблеми. У теорії оперативно-розшукової діяльності правове регулювання являє собою вплив правових норм (які регламентують оперативно-розшукову діяльність) на суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням правоохоронної функції держави з використанням наданих їй засобів, і насамперед норм права, що регламентують цю діяльність [1]. У системі державно-правового регулювання, будучи, по суті, закритою формою контролю девіантної поведінки, оперативно-розшукова діяльність посідає особливе місце, і через це потребує жорсткої регламентації. З урахуванням стану протидії сучасної злочинності, особливо організованої, протидіяти їй тільки власними силами дуже важко або зовсім неможливо. Отже,

оперативно-розшукова діяльність відіграє в цьому процесі важливу роль [2]. Як свідчать наукові праці вчених та практична діяльність оперативних підрозділів правоохоронних органів, у наш час особливої уваги вимагає дослідження та визначення правового аспекту оперативно-розшукової діяльності та її основної категорії оперативно-розшукової тактики [3]. Проте недосконалий підхід до визначення ОРД, який закріплений у базовому законі, відсутність несуперечливої, загальноприйнятої концепції щодо сутності та системи оперативно-розшукових заходів, співвідношення завдань і повноважень оперативних підрозділів різних відомств із кримінальною процесуальною діяльністю

закладають системні вади в регулювання застосування негласних методів отримання інформації вповноваженими державними органами, що знижує ефективність їх використання, і гальмують удосконалення законодавства в цій сфері. Ця проблема загострилася з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України, яким упроваджено інститут негласних слідчих (розшукових) дій (далі - НСРД), що співіснує з давно відомим національному законодавству поняттям оперативно-розшукових заходів [4].

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз законодавчих та нормативно-правових актів щодо правової регламентації здійснення оперативно-розшукових заходів уповноваженими органами провідних країн, зокрема, Великої Британії, США, Франції та ін. і надання відповідних пропозицій щодо удосконалення законодавства України у даному напрямі.

Виклад основного матеріалу. Головні обов'язки держави з моменту свого виникнення включали в себе захист території, виявлення та протидію зовнішнім загрозам і їх швидке усунення. Ефективним інструментом для досягнення цих цілей, зокрема в боротьбі зі злочинністю, стала розшукова діяльність, що супроводжувала правосуддя вже протягом тривалого періоду. До її функцій насамперед належало розкриття злочинів, виявлення свідків вчинення протиправного діяння, речових доказів, майна, здобутого злочинним шляхом, розшук винних у вчиненні злочинів осіб для їх передачі органам судової влади. Таким чином, найдемократичніші держави використовували спеціальні методи, знання, навички й уміння, в тому числі й негласного характеру, для протидії злочинності [5]. В Україні законодавством визначена система державних спецслужб і правоохоронних органів, завданням яких є боротьба з злочинністю. Це в основному організації, що мають законні повноваження для проведення оперативно-розшукової та контррозвідальної діяльності. Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», завданням ОРД є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідуально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень і в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства й держави. Розв'язання названих завдань покладено на підрозділи, що виконують ОРД, і у межах своїх повноважень зобов'язані застосовувати необхідні оперативно-розшукові заходи для запобігання кримінальним правопорушенням, вчасного виявлення та припинення кримінальних правопорушень, а також виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень [6]. Правовою основою проведення в Україні оперативно-розшукових заходів є Кримінальний і Кримінальний процесуальний кодекси, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Серед проблемних питань, які безпосередньо стосуються вповноважених оперативних підрозділів, доцільно, на наш погляд, виділити такі: *недостаток нормативно-правове забезпечення; недоліки в інформаційно-аналітичному й організаційному забезпеченні ОРЗ і НСРД*. Чинне законодавство КПК України, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» не цілком урегулюють правовідносини у сфері застосування спеціальних технічних засобів, а саме технічних засобів, устаткування, апаратури, приладів, пристроїв, програмного забезпечення, препаратів та інших виробів, призначених (спеціально розроблених, виготовлених, запрограмованих або пристосованих) для негласного отримання інформації як в оперативно-розшуковій діяльності, так і в кримінальному провадженні. Прогалини законодавчого регулювання ОРД загалом і щодо здійснення окремих ОРЗ та НСРД зокрема, які тимчасово обмежують права людини, визначення термінів, які не мають однозначного тлумачення й застосування в юридичній практиці, неузгодженість норм різних галузей права значно ускладнюють належне використання спеціальних технічних засобів у протидії злочинності, а також за певних умов можуть призвести до необґрунтованого обмеження прав і свобод людини. На нашу думку, поєднання процесуальних функцій з ОРД є недопустимим і суперечить основним принципам провадження процесуальної та оперативно-розшукової діяльності [7].

У Великій Британії проведення оперативно-розшукових заходів ґрунтується на Законі "Про правове регулювання слідчих повноважень" [8]. Цей закон має ряд характерних особливостей: кодифікує та систематизує практично всі аспекти оперативно-розшукового законодавства у Великій Британії, регулює майже всю негласну діяльність спеціальних служб і правоохоронних органів країни, охоплюючи основні права громадян, розповсюджує свої положення на всі правоохоронні органи Великої Британії, а також визначає чіткі підстави, умови та процедуру санкціонування та здійснення оперативно-розшукових заходів, ґрунтуючись на узагальненні та кодифікації попереднього законодавства з урахуванням досвіду інших країн і рекомендацій Європейського суду з прав людини [9, с. 13]. У сучасних умовах, відповідно до прагматичного підходу до завдань і компетенції правоохоронних органів, відбувається юридичне і фактичне розширення повноважень поліції країн Європи. Суттєво спрощено порядок провадження поліцією ряду процесуальних дій – арештів, обшуків тощо. У скандинавських державах арешт з метою подальшого доставлення правопорушника в суд задля притягнення його до відповідальності може бути здійснений за розсудом поліцейського, якщо особу було затримано при вчиненні правопорушення чи були підстави підозрювати її в цьому. У Німеччині та Італії закони про боротьбу з тероризмом надають поліції право без письмової вказівки судової інстанції здійснювати обшуки громадян, їх житла, автотранспорту і затримувати підозрюваних. У Франції законо-

давець надає право працівникові поліції затримувати на добу будь-яку особу, яка здатна надати відомості про обставини справи чи про вилучені предмети і документи, а також особу, котру він вважає за необхідне перевірити. Характерно і те, що в більшості зарубіжних країн існує спрощений порядок розгляду судами справ про протиправні дії, що визнаються не тяжкими і свідчення поліцейських використовуються часто як єдина і основна доказова база обвинувачення. В Італії, наприклад, у такому порядку розглядається близько 70%, а в Англії і Уельсі – до 80% справ про такі правопорушення, причому, виправдані були лише 10 відсотків громадян. Що стосується здійснення оперативно-розшукових заходів негласного характеру, або інших негласних дій правоохоронними органами зарубіжних країн вважаємо за доцільне зазначити, що аналіз законодавства й практики європейських країн свідчить про те, що в них оперативно-розшуковій діяльності поліції відводиться провідне місце у боротьбі зі злочинністю та захисту прав людини. Саме за допомогою спеціальних засобів, форм та методів оперативно-розшукової діяльності ними розкриваються понад 85% всіх зареєстрованих злочинів. При цьому у таких країнах, як Франція, ФРН, Велика Британія спеціального законодавчого визначення поняття «оперативно-розшукова діяльність» не існує. Заходи поліції із запобігання, припинення й розкриття злочинів у правових актах, зокрема європейських і інших країн називаються «поліцейським дізнанням», «поліцейським розслідуванням», «поліцейським процесом», «діями по збиранню доказів для суду», «поліцейською розвідкою», «поліцейським розшуком», «поліцейським правом». Але, це не змінює їх суть [10]. В США закони, пов'язані з оперативно-розшуковою діяльністю, опубліковані у виданні «Збірник законів Сполучених Штатів». Цей акт постійно оновлюється та адаптується відповідно до потреб часу і суспільства [9, с. 14]. Проведення такого негласного заходу В США, як спостереження за об'єктом (особою, транспортним засобом, місцем) без проникнення у житло, навіть якщо при його проведенні застосовуються фото-, відеофіксація, взагалі не потребує будь-яких дозволів. Про проведення зазначеного заходу рішення може бути прийнято керівником підрозділу, або навіть рядовими співробітниками. Зазначене обумовлене тим, що хоча спостереження і є прихованим від об'єкта та інших осіб, але не пов'язане з проникненням у місця обмеженого доступу, тобто проводиться тільки там, де співробітники правоохоронного органу можуть перебувати на законних підставах без отримання спеціального дозволу і обмеження прав особи тут є мінімальним [9]. Аналізуючи нормативно-правову базу оперативно-розшукової діяльності в різних країнах, М.М. Перепелиця та О.В. Манджай приходять до висновку, що деякі країни обрали шлях створення єдиної кодифікованої нормативної бази для проведення оперативно-розшукових заходів, тоді як у США такий закон відсутній, а в Великій Британії його прийняли лише у 2000 році. За словами цих авторів,

такий стан речей обумовлений кількома чинниками. По-перше, в країнах з англосаксонською системою права відсутнє чітке розмежування між кримінальним процесом та оперативно-розшуковою діяльністю, а отже, між слідчими і оперативно-розшуковими діями та методами. Це особливо виражено в нормативно-правовій базі США, де основними методами слідства є використання конфіденційних інформаторів, проведення дій під прикриттям і секретних операцій, неконсесуальне електронне спостереження, використання самописців і відстежувальних пристроїв, доступ до збережених повідомлень і записів, консесуальне електронне спостереження, проведення обшуків і виїмок, використання секретних технологій розслідування. Іншим чинником є традиціоналізм правової системи Великої Британії і виведеної з неї системи права США. Протягом тривалого часу дії, які у вітчизняному законодавстві визначаються як оперативно-розшукові, у Великій Британії регулювалися відомчими актами обмеженого доступу. Тільки у 2000 році прийняли Закон "Про правове регулювання слідчих повноважень", де була кодифікована загальна процедура проведення основних заходів цього типу [9, с. 26-27].

Зазвичай законодавством більшості країн визначаються суб'єкти для здійснення оперативно-розшукової діяльності. І, як правило, це підрозділи, які мають повноваження здійснювати цю діяльність та входять до складу правоохоронних органів чи спецслужб. В США, зокрема, суб'єктами оперативно-розшукової діяльності є поліцейські сили Міністерства юстиції та члени Розвідувального співтовариства США, їхню діяльність регламентують відповідні нормативно-правові акти, основним з яких є Указ Президента США «Розвідувальна діяльність США» від 4 грудня 1981 року № 12333 [9, с. 32–33].

Велика Британія визначає суб'єктами оперативно-розшукової діяльності спецслужби (розвідувальна служба MI-6, служба безпеки MI-5, спеціальний відділ поліції, штаб-квартира урядового зв'язку, розвідувальне управління Міністерства оборони), поліцейські сили, Агентство з боротьби з організованою злочинністю, Бюро з боротьби з шахрайством в особливо великих розмірах. Діяльність цих органів регулюється законами «Про службу безпеки», «Про розвідувальну службу» та «Про правове регулювання слідчих повноважень» [9 с. 34–36]. Для вирішення завдань по боротьбі зі злочинністю, суб'єкти оперативно-розшукової діяльності здійснюють ряд оперативно-розшукових заходів. Розглянемо конкретні юридичні та практичні аспекти проведення таких заходів у Великій Британії та США. Одним з оперативно-розшукових заходів є опитування осіб. В Україні, відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативним підрозділам надається право опитувати осіб за їхньою згодою та використовувати їхню добровільну допомогу [6].

У США опитування осіб регулюється Інструкцією Генерального прокурора США «Про порядок розслідування справ щодо загальнокримінальних

злочинів, рекету й тероризму». Зазначається, що опитування потерпілого, перевірених інформаторів та інших джерел інформації дозволяється на стадії попереднього розслідування без отримання санкції старшого агента [9, с.49]. Згідно із законодавством Великої Британії, опитування осіб регулюється законом «Про поліцію та докази в кримінальній справі», а також тлумачними приписами до нього: частинами С «Розпорядження щодо затримання, поводження та опитування осіб офіцерами поліції» і Н «Затримання, поводження та опитування осіб офіцерами поліції» відповідно до розділу 41 та додатка 8 Закону «Про тероризм» 2000 року». Зокрема, частиною Н передбачено, що «в разі намагання офіцера поліції виявити факт учинення злочину або особу, яка його вчинила, він має право опитувати будь-яку особу, від якої, на його думку, може бути отримано корисну інформацію» [11]. Однією з оперативно-розшукових дій, яка здійснюється з частковим обмеженням прав людини, є перехоплення інформації з каналів зв'язку. В США цей захід може бути здійснений у судовому порядку, якщо особа, яка викликає оперативний інтерес, підозрюється у вчиненні тяжких злочинів, перелік яких детально визначено в законодавстві. Прикладами таких злочинів можуть бути вбивства, пограбування, хабарництво, шахрайство, а також злочини, за які законодавством передбачена смертна кара [9, с. 83]. Однією з гарантій такого перехоплення є його визнання як незаконного, що може призвести до позбавлення волі особи, яка його вчинила, на строк до п'яти років [9, с. 84-85]. В США відповідні органи складають регулярні звіти для контролюючих органів, які включають в себе інформацію про витрати, кількість арештів, судові процеси та засудження, пов'язані з результатами перехоплення. Це дозволяє контролюючим органам оцінити не лише кількість, а й ефективність заходів правоохоронних органів у боротьбі з злочинністю. У Великій Британії існує схожий захід - перехоплення комунікацій, що включає також перехоплення поштових відправлень. Цей захід може здійснюватися за наявності ордеру, виданого відповідним міністром за поданням уповноваженої особи, такою як Генеральний директор служби безпеки (MI-5) або Голова секретної розвідувальної служби (MI-6). Ордер може видаватися в інтересах національної безпеки, для припинення або виявлення серйозних злочинів, а також для захисту економічної безпеки країни [9, с. 88-89, 91]. Однією з найбільш небезпечних, але при успішній реалізації ефективних заходів є оперативно-розшуковий захід (ОРЗ), який включає в себе проникнення негласного працівника оперативного підрозділу або особи, що співпрацює з ним, у злочинну групу. Українське законодавство передбачає цей захід у Законі України "Про оперативно-розшукову діяльність", що дозволяє оперативним підрозділам виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованих груп чи злочинних організацій [6]. Проте, ураховуючи особливу небезпеку такого заходу, який можна розглядати як «право на ризик життя», слід розглядати його як

спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності та внести відповідні зміни до законодавства. У США проникнення в злочинне середовище здійснюють секретні співробітники, які беруть участь у спеціальних розслідуваннях під керівництвом ФБР. У Великій Британії той же захід реалізується офіцерами під прикриттям, яких визнають як приховані людські розвідувальні джерела. Такі офіцери мають право використовувати вигадані імена та легенди, а їхні показання в суді можуть бути представлені під псевдонімами [9, с. 116-117]. Ми цілком згодні з І.В. Бердніком і М. Б. Головком, що у законодавстві багатьох держав чіткого розмежування гласних і негласних методів отримання доказів не існує. Негласна діяльність осіб, що здійснюють розслідування на стадіях досудового розслідування, займає центральне місце, у зв'язку із чим слідча діяльність та ОРД пов'язані між собою, а оперативний працівник виступає і як слідчий, і як детектив. Такий підхід був застосований і вітчизняним законотворцем. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 10 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» від 14 жовтня 14 р., проведення оперативно-розшукової діяльності й досудового розслідування в кримінальних провадженнях щодо злочинів, підслідних Національному бюро, віднесено до повноважень старших детективів і детективів. Найрадикальніший підхід до зближення оперативно-розшукової та слідчої функцій у діяльності правоохоронних органів спостерігається в США. Особливої уваги заслуговує діяльність федерального бюро розслідувань США, програми якого містять контррозвідку, боротьбу з тероризмом, кіберзлочинністю, публічною корупцією, транснаціональною організованою злочинністю, «білокомірцевою злочинністю», насильницькими злочинами й розповсюдженням зброї масового знищення. У відкритих правових джерелах США діяльність по розслідуванню злочинів ФБР, в основному, регламентується такими нормативними документами, виданими Генеральним атторнеєм і Президентом: 1) інструктивний лист Генерального атторнея директору ФБР «Використання інформаторів у розслідуванні у справах внутрішньої безпеки, організованої злочинності й в інших кримінальних справах» (1976 р.); 2) інструкція Генерального атторнея про порядок проведення секретних операцій ФБР (1981 р.); 3) виконавчий наказ Президента США № 12333 «Розвідувальна діяльність США» (1981 р.); 4) інструкція Генерального атторнея «Про порядок розслідування у справах із загальнокримінальних злочинів, діяльності підприємств, організованої злочинності, внутрішньої безпеки й тероризму» (1983 р.). Вищезазначені нормативно-правові акти забезпечують оперативним підрозділам широкі повноваження. У них зазначається положення про те, що під час вибору методу оперативної перевірки співробітник повинен враховувати можливі несприятливі результати для інтересів охорони приватного життя та репутації громадян. Однак, виходячи зі специфіки поліцейської розвідки, законодавець зазначає, що вибір методу є питанням оцінного судження співробітників ФБР. Необхідною

умовою здійснення негласної діяльності є отримання санкції безпосереднього керівника. Водночас організацію та тактику такого розслідування оперативний працівник визначає самостійно [5].

Висновки. Зміни, внесені до Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", значно звужили поле діяльності оперативних підрозділів, які свої знання та професіоналізм у протидії злочинності могли б використати у більшій мірі, за умов належної правової регламентації її ведення [3]. Отже, сучасний стан діяльності оперативних підрозділів потребує прийняття нового Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", з необхідністю уточнення переліку оперативно-розшукових заходів і їх визначення. Необхідно також переглянути процедуру санкціонування цих заходів, подібно до практики у Великій Британії, де право видавати санкції має керівник спецслужби або правоохоронного органу. Додатково, слід впровадити систему звітності перед відповідним комітетом Верховної Ради України щодо здійснення оперативно-розшукових заходів. З метою оптимізації та підвищення ефективності боротьби зі злочинністю, розглянути можливість перегляду положень глави 21 Кримінального процесуального кодексу України для спрощення процедури проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Роль оперативних підрозділів, в боротьбі із злочинністю, залишається досить вагомою. Чинний на сьогоднішній день Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» застарів і не забезпечує можливості належного виконання оперативними підрозділами оперативно-розшукової функції [10]. Можна констатувати факт про те, що в умовах сьогодення, не дивлячись на окремі вади застосування ОРЗ уповноваженими співробітниками оперативних підрозділів правоохоронних органів, проведення ОРД із використанням передбаченого чинним законодавством комплексу ОРЗ залишається одним з ефективних засобів протидії злочинності; існує необхідність нормативного закріплення правового статусу оперативного працівника, а саме доповнення ст. 3 КПК України пунктом 27 такого змісту: «працівник оперативного підрозділу (оперативний працівник) – це службова особа оперативного підрозділу правоохоронного органу, уповноважена на здійснення оперативно-розшукової діяльності в порядку, визначеному чинним законодавством України» [5]. Також, вважаємо за необхідне чітко визначити порядок, об'єм, зміст інформації, яка повинна передаватися оперативними підрозділами у слідство, що надасть змогу інформувати слідчі підрозділи про необхідність проведення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій, надавати практичну допомогу слідчим у підготовці та санкціонуванні клопотань з проведення НСРД; увести в практику використання негласних заходів, передбачених ст. 261 КПК України в кримінальних правопорушеннях, зупинених за розшуком підозрюваних (обвинувачених), стосовно їх родичів, близьких [12]; необхідно змінити підхід до підготовки міжвідомчих нормативних актів щодо виготовлення несправжніх імітаційних засобів

(НІЗ). Слід розробити зміни до законодавства за європейським прикладом, передбачивши можливість виготовлення НІЗ не лише державними органами, а й іншими юридичними особами за їхньою згодою; з метою врегулювання низки проблемних питань під час проведення НСРД, нормативно-правового регламентування цієї сфери діяльності Національної поліції України, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань та низки інших органів нагальною є потреба видання в новій редакції Інструкції про організацію проведення негласних слідчих розшукових дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [7].

Список літератури:

1. Родигін А. С. Правова регламентація оперативно-розшукового забезпечення негласних слідчих (розшукових) дій. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/2-2/30.pdf> (дата звернення 02.06.2024).
2. В. Телійчук, П. Степанов. Щодо наукової розробленості проблем протидії оперативними підрозділами кримінальної поліції корисливо-насильницьким злочинам. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4 (119). С. 327-333. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/10993> (дата звернення 02.06.2024).
3. Телійчук В. Г. Теоретико-правові та практичні проблеми оперативно-розшукового законодавства. Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції (7–8 квітня 2017 р.). Кропивницький: «КОД». 2017. С. 338-343. URL: http://kidmu.com.ua/images/ndrobota/2016-2017/2017-04-07_tezu.pdf#page=338 (дата звернення 02.06.2024).
4. Гриненко Правов. Правове регулювання використання негласних методів отримання інформації. URL: <http://www.legalposition.umsf.in.ua/archive/2018/1/4.pdf> (дата звернення 02.06.2024).
5. Берднік І.В., Головка М.Б. Особливості нормативної регламентації застосування окремих оперативно-розшукових заходів за законодавством України та деяких зарубіжних країн. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2020/90.pdf (дата звернення 06.06.2024).
6. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2136-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 02.06.2024).
7. Василюк В. І, Никифорчук Д. Й. Удосконалення нормативно-правового забезпечення проведення оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. №1. 2018. С.103-114. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/6657> (дата звернення 10.06.2024).
8. Regulation of Investigatory Powers Act 2000. URL:

https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/23/pdfs/ukpga_20000023_en.pdf (дата звернення 02.06.2024)

9. Перепелиця М.М., Манджай О.В. Проведення оперативно-розшукових заходів у Великій Британії, Росії, США та Україні : монографія. Харків : Вид-во КП Друкарня № 13, 2008. 248 с

10. Сергій Пеньков, Марина Волошина. Вдосконалення законодавства, що регламентує оперативно-розшукову діяльність – нагальна вимога сучасності. URL: <http://surl.li/udqxb> (дата звернення 06.06.2024)

11. The Police and Criminal Evidence Act 1984 (Code of Practice C and Code of Practice H) Order 2006. URL:

<https://www.legislation.gov.uk/ukdsi/2006/011074686> 4 (дата звернення 02.06.2024).

12. Никифорчук Д. Й. Проблемні питання проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій / Д. Й. Никифорчук, А. О. Кравченко, А. М. Копилов // *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 173-180. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2013_4_25. (дата звернення 10.06.2024)

10. The Police and Criminal Evidence Act 1984 (Code of Practice C and Code of Practice H) Order 2006. URL:

<https://www.legislation.gov.uk/ukdsi/2006/011074686> 4 (дата звернення 02.06.2024).